

Remissvar på betänkande SOU 2018:34 "Vägar till hållbara vattentjänster".

LRF har getts möjlighet att lämna synpunkter på utredningen.

Sammanfattning

- LRF är positivt till att vattentjänstlagen får ett nytt stycke som anger att kommunerna ska utreda om det finns möjlighet att på annat sätt än med en allmän va-anläggning uppnå motsvarande skydd.
- LRF menar också att fastighetsägare ska ges möjlighet att överklaga kommunens bedömning av åtgärdsbehov och inrättandet av en va-anläggning.
- LRF stödjer att kommunernas kunskapsutbyte underlättas, att kommunernas tillsyn blir mer lika och att statliga myndigheter samverkar mer för att stödja kommunerna. Naturvårdsverket bör vara samordnande myndighet då hantering av avlopp i en cirkulär ekonomi handlar om att göra det möjligt att återanvända växtnäring och vatten. Det räcker inte att bara att ha fokus på rent vatten.
- Det viktigaste motivet för fastighetsägare att åtgärda ett avlopp som inte fungerar är objektiva fakta som visar tydlig skillnad jämfört med ett som håller måttet. Ett annat motiv är att den växtnäring som kan tas om hand kommer till nytta.
- LRF menar att retentionen, självreningen, måste tydliggöras för olika anläggningar och fastigheters läge.
- LRF är positivt till att avloppsdeklarationer utvecklas och prövas. De bör vara ett bra stöd för fastighetsägarens egenkontroll så att hen i god tid kan åtgärda brister samt ger en möjlighet för kommunen att prioritera sin tillsyn. Inledningsvis bör kommuner kunna välja var man vill använda verktyget avloppsdeklaration.
- LRF är positiv till förslaget att stödja kommuner som utvecklar kretsloppslösningar och till att Vinnova får i uppdrag att satsa på innovativ teknik för små avlopp.
- LRF ifrågasätter splittringen av de olika uppdragen på flera myndigheter och föreslår att Naturvårdsverket ges huvudansvaret och får samarbeta med de andra myndigheter som behövs.

2018-06-19

- Dagvatten, särskilt i ett ändrat klimat, ska inte ledas till reningsverk och inte blandas med avloppsvatten/toalettavlopp. Kommunen snarare än va-kollektivet bör ha ansvaret för att hantera större och häftigare nederbörd. Bräddningar av avloppsvatten är helt oacceptabla.
- Även små avlopp bör anläggas så att skada genom översvämning förebyggs.

Inledning

Vattentjänster avser försörjning av dricksvatten och att föra bort och rena avlopp dvs. dagvatten och spillvatten (bl a hushållens avlopp). LRF menar att detta linjära synsätt har fungerat ganska bra under lång tid. Idag behöver dock samhället snarare identifiera cirkulära flöden till exempel att växtnäring ska återföras till produktiv mark och vatten till grundvatten. Önska ämnen ska helst inte in i flödena och om det sker så långt möjligt renas bort.

100 000 tals små avlopp har för enkel eller ingen rening idag för att säkerställa att dricksvatten inte förorenas med mikroorganismer eller vattendrag och sjöar inte övergöds med växtnäring. Utredningens uppdrag är att föreslå åtgärder som snabbare än i dag förbättrar denna situation.

När kommunen är ansvarig för vattentjänsterna.

I Vattentjänstlagens §6 står att kommunen har en skyldighet att ordna vattentjänster om det behövs för skyddet av hälsa och miljö och om bebyggelsen ingår i ett större sammanhang dvs. något tiotal hus. Domstolar har hittills tolkat lagen strikt och alltid funnit behov att skydda och att kommunen ska ansvara. Detta har lett till att kommuner inte tillåtit bebyggelse på landsbygden, att kommunen tvingat fastigheter att anslutas till kostnader som inte matchar lånemöjligheter på fastigheten, att fastighetsägare inte anslutits pga. höga kostnader för kommunen. Dessutom har fastighetsägarna inte möjlighet att överklaga kommunens bedömning av det egna avloppets funktion eller ett krav på anslutning till kommunens nät.

Utredningens förslag nedan syftar till ett mer flexibelt arbetssätt och att minska demokratiunderskottet:

- Länsstyrelserna bör få ökat stöd för att underlätta kunskapsutbyte mellan kommuner och en mer lika tillsyn från kommunerna genom att HaV utses som tillsynsvägledande myndighet i samarbete med Boverket, Livsmedelsverket och Naturvårdsverket.

2018-06-19

- Kommunerna bör stödjas bättre genom att de statliga myndigheter som arbetar med vattentjänsterna ökar sin samverkan med en plattform, där Naturvårdsverket är koordinator.
- Vattentjänstlagen får ett nytt stycke som anger att kommunerna ska utreda om det finns möjlighet att på annat sätt än med en allmän va-anläggning uppnå motsvarande skydd.
- Kommunen ska se till att det finns en långsiktig plan för hur kommunen ska sörja för vattentjänster. Planen ska granskas via samrådsförfarandet.

LRFs synpunkter:

Det är utmärkt att kommunernas kunskapsutbyte underlättas, att kommunernas tillsyn blir mer lika och att statliga myndigheter samverkar mer för att stödja kommunerna.

LRF menar också att fokus nu ska läggas på att utveckla tekniker och rutiner så att det blir ekonomiskt och praktiskt att återföra ren växtnäring till åker, på att försörja fastigheter med bra dricksvatten och på att dagvatten och spillvatten ska återanvändas som grundvatten, för bevattning eller på annat sätt. Det räcker inte längre att bara fokusera på att rena dagvatten och spillvatten.

LRF menar att i en cirkulär ekonomi bör Naturvårdsverket vara den nationella myndighet som är tillsynsvägledande, koordinerar berörda myndigheter för att stödja kommunerna i detta förändringsarbete.

LRF stödjer utredningens förslag att kommunen ska bedöma om och hur man kan uppnå motsvarande skydd på andra sätt än allmän va-anläggning. Detta bör ge ökad flexibilitet, lägre kostnader och möjlighet för fler att bygga sin bostad i landsbygdens mindre byar.

Eftersom flera kommuner kör över medborgare och fastighetsägare bör va-lagen ändras så att det blir möjligt för fastighetsägare att överklaga kommuners bedömning av behov av åtgärder och beslut om att inrätta va-områden.

När fastighetsägare själv är ansvarig för vattentjänsterna

Utredningen menar att tre saker behöver hända för att fler små avlopp ska åtgärdas:

Fastighetsägarens egentillsyn måste öka, fastighetsägarens incitament att åtgärda måste stärkas och kommunens tillsyn bli effektivare.

För att åstadkomma detta föreslår utredningen:

- Etappmål i miljömålssystemet om minskat antal små avlopp som inte klarar kraven.
- Att små anläggningar vart 7e år till kommunen ska lämna en avloppsdeklaration utförd av ackrediterat kontrollorgan. Deklarationen

2018-06-19

ska ange anläggningens funktion och därmed underlätta fastighetsägarens planering och kommunens tillsyn.

- Att HaV tillsammans med Konsumentverket ska utveckla nationell rådgivning och stödja kommunernas rådgivning.
- Att HaV ska utveckla tydligare regler för kommunernas tillsyn för anläggningar upptill 200 personekvivalenter, vilket anses minska handläggningstiderna. HaV förslås också få föreskriftsrätt och tillsynsvägledning för dessa små avlopp.
- Att HaV får i uppdrag att satsa på nya e-tjänster och IT-lösningar som effektiviserar tillsynen och även ger underlag om olika anläggningars tekniska prestanda.
- Att HaV ska bidra med kompetens om hur tillsyn, taxor och prövning kan utformas för ökad åtgärdstakt.
- Etappmål för antal kommuner som utvecklar system som sätter näring från små anläggningar i kretslopp. Detta är effektivt för att minska påverkan i miljön och ett bidrag till en mer hållbar matproduktion.
- Bidrag till kommuner för utveckling av kretsloppssystem.
- Att HaV ska hjälpa kommunerna att få kunskap om kretsloppsanpassning av små avlopp.
- Att Naturvårdsverket ska bistå med hur avfallstaxan kan användas för att styra mot fler kretsloppsanpassade anläggningar.

LRFs synpunkter:

Ett av de viktigaste motiven för fastighetsägarna att vidta åtgärder är att det tydligt kan visas vilken nytta ett fungerande avlopp gör jämfört med ett som inte fungerar. När summariska bedömningar av anläggningarna görs, ingen hänsyn tas till olika typer av retention och kommuner hanterar frågan på olika sätt så förloras trovärdigheten. Därför menar LRF att grundbulten för en trovärdig process är att hälsorisk och miljörisk så långsamt som möjligt kvantifieras för olika skyddsåtgärder. Retentionen, dvs markens, växternas förmåga att ta upp växtnäring och vattendragens förmåga att rena ska bedömas för olika situationer.

En del i att skapa engagemang och vilja att bidra är när toalettprodukter och matrester tas om hand på ett praktiskt, ekonomiskt sätt och kommer till nytta i jordbruket som växtnäring eller som energi.

LRF är positiv till avloppsdeklarationer utvecklas och prövas. I avloppsdeklarationen ska ingå en bedömning av retentionen för växtnäring från anläggningen. Systemet bör innebära att fastighetsägare får hjälp att göra sin lagstadgade egenkontroll och i god tid får information om status på sin avloppsanläggning. Kommuner kan prioritera tillsyn på de avlopp som ger störst risk för hälsa och miljö.

2018-06-19

En förutsättning för avloppsdeklarationer är att det administrativa system som ska utvecklas både hanterar nuvarande dokument om små avlopp, kommande avloppsdeklarationer, åtgärdsprocessen samt är i linje med EUs och Sveriges regler om hur personuppgifter får hanteras. Detta bör på sikt kunna minska kommunernas administration.

Fastighetsägarens kostnad för avloppsdeklarationen anges motsvara kostnaden för kommunernas tillsyn och får enligt LRFs uppfattning inte vara högre än denna. Tjänsten ska vara konkurrensutsatt.

LRF anser att kommuner ska kunna välja i vilken utsträckning de använder sig av avloppsdeklarationer. Kommuner som har full koll ska inte behöva ålägga fastighetsägare att lämna en deklARATION.

Ackrediteringen av dem som utför deklARATIONEN ska ta hänsyn till jäv kopplat till vem som byggt en viss anläggning. Person eller företag ska inte deklARERER sin egen anläggning eller kunna misskreditera konkurrenter.

Om kommun har gjort en bedömning av ett avlopp ska fastighetsägare kunna begära en second opinion av en ackrediterad person.

LRF är positivt till att sätta mål för hur snabbt avlopp ska åtgärdas och för antal kommuner som har utvecklingsverksamhet kring kretsloppsanpassade lösningar.

LRF är också positivt till bidrag till kommuner som utvecklar kretsloppssystem, att kommunerna får mer kunskap om kretsloppsanpassade system och att de får stöd i hur taxor kan utformas som styr mot mer kretsloppsanpassade lösningar.

LRF stödjer även att Vinnova får i uppdrag att göra en satsning på utveckling av kretsloppsteknik och innovativa systemlösningar för små avlopp

Varför dela uppdragen om kunskapsförmedling, ansvar för samarbete, tillsynsvägledning och metoder för att underlätta en bra hantering av små avlopp på olika nationella myndigheter? I den cirkulära ekonomin handlar det om att återföra växtnäring och vatten både från avlopp och avfall, undvika att flöden förorenas och rena där det behövs. LRF menar att de olika uppdragen bör hållas ihop av Naturvårdsverket, som har ett ansvar för cirkulär ekonomi. Naturvårdsverket ska samarbeta med de andra myndigheter som behövs för att lyckas.

Dagvatten i ett förändrat klimat

Ändrat klimat kommer att leda till mer nederbörd som ofta faller under kortare tid. Den högre temperaturen kommer att innebära ökat vattenbehov för de gröna näringarna både genom längre växtperiod och större avdunstning. Samhället behöver anpassas till denna nya situation.

2018-06-19

I dag tvingas många reningsverk att brädda orenat avloppsvatten vid stora nederbördsmängder, vilket ur jordbruksnäringens synpunkt är helt oacceptabelt.

Utredningen menar att kommunen har ansvaret att bedöma och hantera ett ökat dagvattenflöde och hur stor del av åtgärderna som va - kollektiv respektive skattebetalare ska finansiera. Boverket föreslås få uppdraget att stödja kommunerna i arbete med att anpassa bebyggelse mm till den nya situationen.

LRFs synpunkter:

Generellt menar LRF att dagvatten, dvs vatten från vägar, gator, dräneringar, tak och parkeringsplatser inte ska föras till reningsverken och inte blandas med toavatten. Växtnäringen späds då med stora mängder vatten och oönskade ämnen tillförs som metaller, organiska kemikalier och mikroplaster.

Duplikata system, där dagvatten leds i en ledning och spillvatten i en annan, bör vara ett minimikrav för all avloppshantering. Strävan bör i första hand vara att låta dagvatten bilda grundvatten även om skyfall måste hanteras för att inte skada byggnader och annan infrastruktur. Detta kräver ofta samarbete mellan flera aktörer och ibland med omgivande landsbygd för att minimera sammantagna kostnader för skada och förebyggande åtgärder.

LRF stödjer uppfattningen att kommunen och inte va-kollektivet har huvudansvar för att hantera dagvattenfrågan fysiskt. För frågan om vem som ska finansiera kostnaderna för denna samhällsomställning behövs sannolikt nationella anvisningar och i vissa fall även statliga lån eller stöd till kommunerna för att minimera samhällets kostnader.

Även små avlopp bör anläggas så att skada genom översvämning förebyggs.

Med vänlig hälsning

Hilda Runsten

Tf enhetschef LRF Energi och miljö